

MAGYAR MADARTANI
INTÉZET KÖNYVTÁRA
Leltári szám: _____
Könyvt.szám: _____

A TERMÉSZET

SZERKESZTI: NADLER HERBERT

1944. SZEPTEMBER

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS KÜZÖNSÉGE

JÖJJÖN A FŐVÁROS VILÁGHÍRŰ GYÓGYSZÁLLÓIBA!

**SZENT GELLÉRT
GYÓGYSZÁLLÓ**

260 szobás modern gyógyszálló a Gellérthegy déli oldalán. Közvetlen kapcsolat a Szent Gellért gyógyfürdővel. Előnyös áru pausálkúrák a szálló betegosztályán. Korszerűen felszerelt orvosi rendelőintézet, teljes fizikoterápia és mechanoterápia. Termál- és kádfürdők, iszaposztály, hullám- és pezsgőfürdő

Kedvezményes fürdőjegyárak a szálló vendégei részére

CÍM: BUDAPEST, XI., GELLÉRT-TÉR 1

TÁVBESZÉLŐ: 268-800

**RUDAS
GYÓGYSZÁLLÓ**

Az úri középosztály kedvelt gyógyszállója. Heti panziórendszer. »Juventus« rádiumos kádosztály és rádiumos iszap. Gőzfürdő közvetlen kapcsolatban a szállóval. Modern kényelemmel berendezett szobák, orvosi rendelőintézet, kívánatra diétás konyha. Ivókúrák a szálló parkjában: a Juventus-, Hungária- és Attila-források vizével

CÍM: BUDAPEST, XI., DÖBRENTÉI-TÉR 9

TÁVBESZÉLŐ: 156-070

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
KÖZÖNSÉGE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, XIV., ÁLLATKERTI
TÁVBESZÉLŐ: 220-400

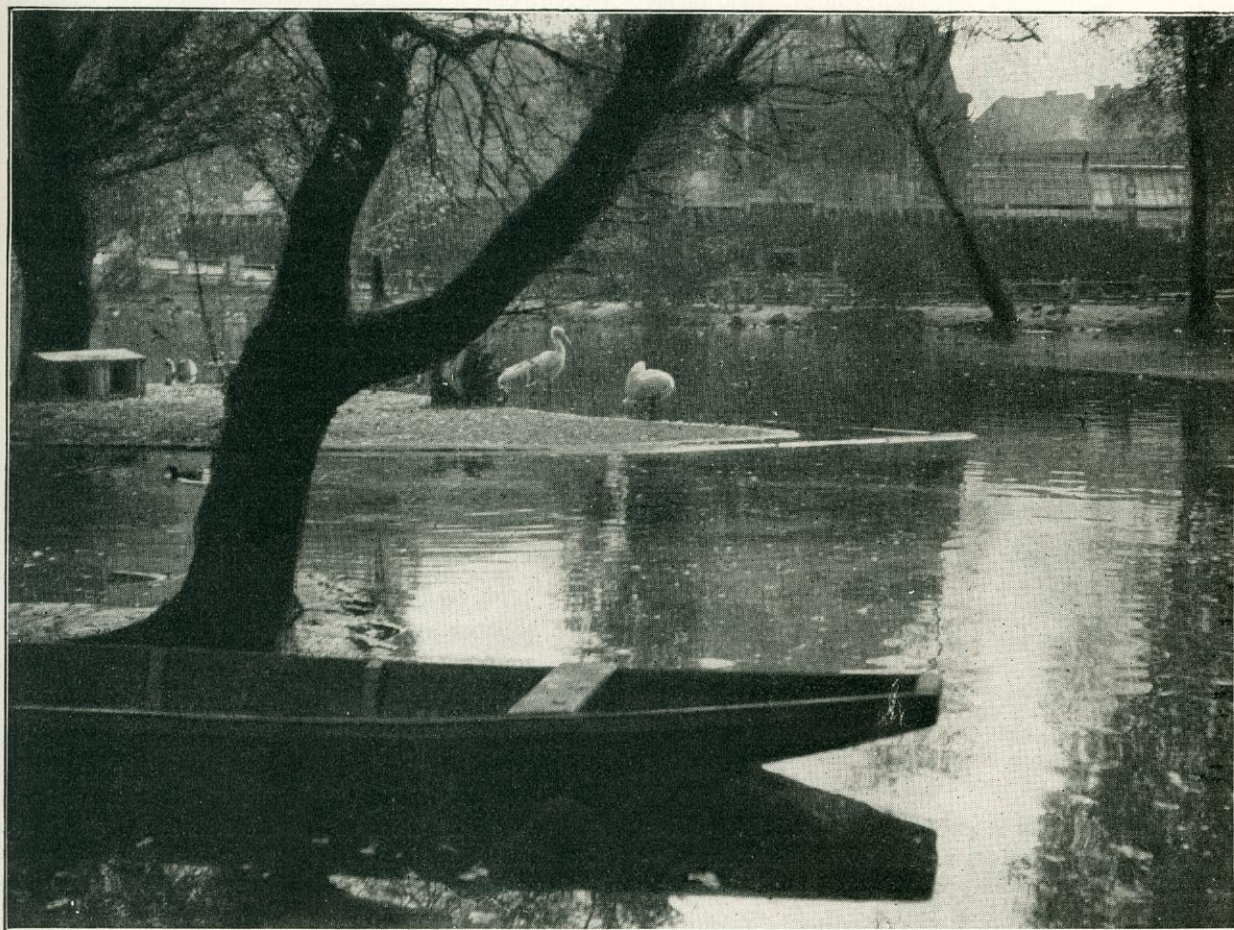
SZERKESZTI:
NADLER HERBERT
A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
EGY ÉVRE 10 PENGŐ
FÉLÉVRE 5 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 90 FILLÉR

XL. ÉVFOLYAM

9. SZÁM

1944. SZEPTEMBER

SZEPTEMBERI HANGULAT AZ ÁLLATKERTI NAGYTAVON.

Szabó József F. dr. felvétele.

TARTALOM:

Schweitzer József dr.: Őszi lombszíneződés és
levélhullás.
Szederjei Ákos: Medvevadászat fényképezőgéppel.

Rövid közlemények. — Állatkerti hírek.
Garády Magda: Megérkeztünk . . .
Szerkesztői üzenet.

ŐSZI LOMBSZÍNEZŐDÉS ÉS LEVÉLHULLÁS.

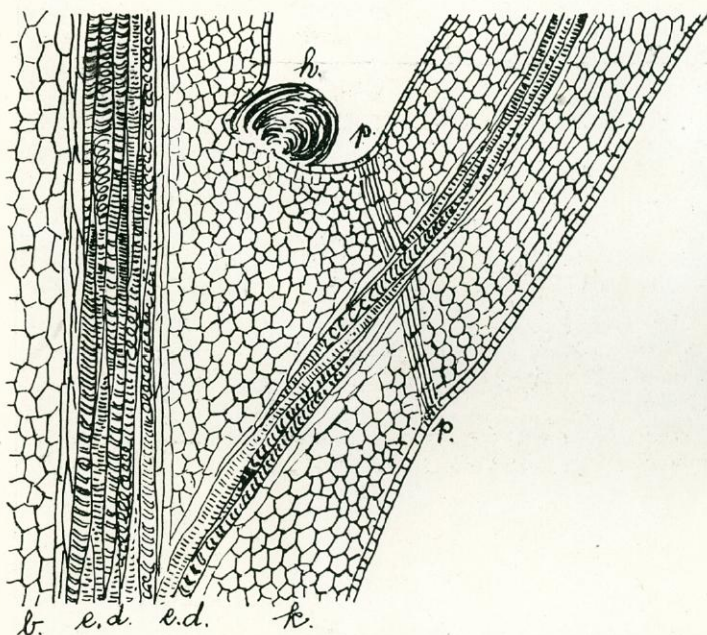
Írta Schweitzer József dr.

Szeptember egyik szép őszi napján, amikor a ritka levegőn át a távoli tárgyak tisztán láthatók és a messziről hallatszó hangok jól érthetőek voltak, Szibéria hatalmas folyama, a Jenisszei bal partján épült Krasznojarszk városából hajó indult északnak. Fedélzetén harminc magyar hadifogoly tiszt és tusz ismeretlen rendeltetéssel utazott a vízfolyás irányában. Hogy a vágyaikban sokszor csalódott rabok lelkükben mit éreztek, amikor balszerencsájük az első világháború kitörésének hetedik évében, a végtelennek tetsző sokévi fogság után, az álmodott boldog hazatérés helyett északra vitte őket, komor tekintetükből és abból volt gyanítható, ahogyan egymást néma kézzorítással köszöntötték. Keserves csalódások után elhagyatottságukban és árvaságukban már nem is zúgolódtak a sors ellen. Amint a hajó tatján

nálunk! Még a mi elfásult lelkünket is kiragadta közömbös ségéből. Egyszerre elfelejtettük gyötrődésünket és megígézve néztük a színek pazar tobzódását. Csak a tisztakék szín hiányzik ott, egyébként a Nap színeképenek minden árnyalata, a legsötétebbtől a legvilágosabbig, tarkítja élénken a táj képét. Mennyire elüt a szibériai-fenyő haragoszöld színe a vörösfenyő világos arany-sárga színétől, és mind a kettőtől a havasifenyőé. Ezek-től meg élesen válnak el a már csak sárgán díszló nyírfák. Közéjük keveredik az égerfák sötét- és sárgászöld lombja. Cinóbervörösen ég a rezgőnyárfa, karmínpirosan a berkenye és a többi tarka lomb, meg a sokféle termés; csodálatos összhangjukat a hatalmas folyam vízében rezgő tökéletes tükörkép még fokozza. Amikor pedig reggelenként a vízről felszálló pára minden szintet tompít, olyan lágy, levegős az őszi táj képe, hogy szinte csillapítja nagy bánatunkat.

Az őszi lombszíneződés hazánkban nem olyan hatásos, mint Szibériában vagy Észak-Amerikában, mégis vonzó, és megszokottsága nem válik unalmassá, akár csak a tavasz mindig megismétlődő bája. Az őszi lombszíneződést a levélhullás megelőző jelenségének vélik, noha a kettő nem feltétlenül függ össze egymással. Ismerünk ugyanis növényeket — a tülvevényeket, a borostyánt — amelyeknek levelei nem hullanak le ősszel, mégis színeződnek. Viszont az orgona, a fagyal és még több más növény zölden hullatja le lombját. Az örökzöld növények leveleinek színeződését a napfény és az alacsony hőmérséklet együttes hatása okozza. Ez különösen jól látható a fenyők és borostyán napsütötte levelein; az előbbi sárgásbarna, az utóbbi pedig vörösbarna lesz a levélzöld (*chlorophyll*) anyagának megváltozása következtében. Tavasszal, vagy ha télen szobába tesszük a növényeket, a sárgásbarna, illetve a vörösbarna szín zöldre változik.

A legtöbb fa és cserje színeződését lombhullás előtt bizonyos változások a levélben okozzák. A levelek, helyesebben a levélzöldszemcsék, ugyanis a növénynek ama csodálatos, ördögös vegyszeti műhelyei, amelyekben a napfény hatására az áthasonítás felette fontos munkája folyik. A levél a lélekzönyílásokon át a levegőből szénsavvázt vesz fel, az alapszövet sejtjeibe juttatja és vele, valamint a gyökerekkel felvett s az edénynyalábokban odaszállított vízzel, a levélzöldszemcsékben napfény mellett a szénsavgáz szenéből és a vízből keményítőt készít. Ez azonban csak kiinduló pontja az élet szempontjából nélkülözhetetlen tevékenységének, mert a keményítőtől készíti a cukrot, a fehérjéket, az olajokat és egyéb szükséges anyagokat a talajból a vízzel felvett szervesetlen vegyületek elemeinek felhasználásával. A levélnek élettani feladata elvégzéséhez tehát feltétlenül szüksége van napfényre, mert nélküle, ha az összes többi feltétel meg is van, nem tud áthasonítani. Ezért kezdenek a levelek a korona belsejéből, ahová nem jut elég fény, már a nyári napforduló idején hullni. Amint azután a fény állandóan csökken és a növény kevesebb munkást — vagyis levelet — foglalkoztat, fokozatosan egyre többet bocsát el, amíg végül

A jegenyenyárfa (*Populus pyramidalis*) levélnyelének hosszmetSZETE a szárral összefüggő részén; b = a bél; e, d = az edénynyalábok; k = a kéreg; p = a pararéteg; h = rügy a levélhórnáljában.

A Szerző vázlatos tollrajza.

ültek és a felkelő Nap aranyos sugarai a széles medrében hömpölygő folyó hatalmas víztömegét és a Szaján hegyvonulat festői sziklacsúcsait megvilágították, szemük a tündéries megvilágításon révedezett, de gondolataik távol nyugaton, az édes otthon körül időztek, mint már annyiszor, a kínzó rabság nehezen elviselhető ideje alatt. Máskor az ilyen fenséges látvány bizony lekötötte volna figyelmüket, és érdeklődéssel merültek volna el a táj szemlélésében! Ez alkalommal azonban lelkük annyira megtelt keserűséggel, annyira erőt vett rajtuk bánatuk, hogy nem törődtek semmi mással.

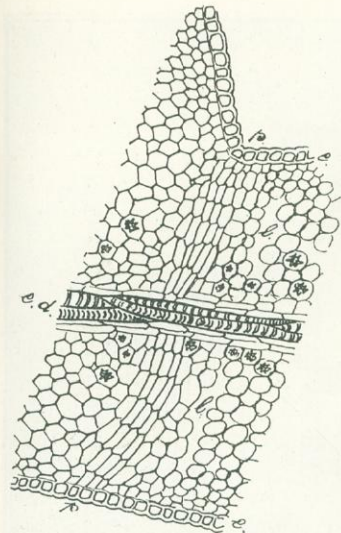
Közben a hajó egyre távolodott a várostól. A magas partok után laposabbak következtek és az orosz pusztafátlan vidékét felváltotta az őserdő — a tajga — tája. Az ilyen vidék különben is nagyon vonzó, de ami a folyó egyik nagy kanyarulata után élénk tárult, felülmúlt minden képzeletet arról a képről, amelyet akkor alkothatunk magunknak, amikor az északi tájak gazdag őszi színpompájáról olvasunk. Sokkalta szebb, mint

ős felé, amikor a napfény mindjobban gyengül, tömeges munkás elbocsátására készül; leveti az összes leveleket.

A lombhullást azonban nemcsak a fény elégtelensége okozza, hanem egy másik nemkevésbé életbevágóan fontos jelenség. Ősszel ugyanis, amikor az éjszakák egyre hosszabbakká válnak, a föld több meleget sugároz

ki, mint amennyit a rövid nappalok alatt fel tud venni. Ennek következtében a talaj mindjobban kihül, s ilyenkor a gyökerek már igen kevés vagy semmi vizet sem vehetnek fel. Ámde a levelek, csakúgy mint azelőtt, sőt néha még fokozottabban párologtatnak el gőzzé vált vizet.

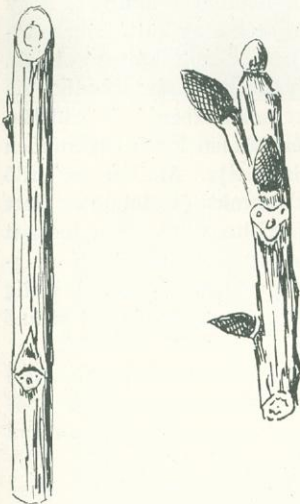
Mennél szebbek a későőszi napok, mennél kékebb az ég, annál előbb indul meg a lombhullás. Ilyenkor ugyanis a levegő igen száraz, s ebből természetesen baj keletkezne, ha a levelek a fán maradnának, mert nagy felületükkel sok-

A levélnyel alapjának hosszmetzete; e = a bőrszövet; p = a pararéteg; l = a leválasztó szövet sejtközötti járatai; e, d = az edénynyalábok. A Szerző vázlatos tollrajza.

kal többet párologtatnának el, mint amennyit a gyökerek pótolhatnak, s a vízzel való gazdálkodás egyensúlya felborulna. Ilyen kényszerítő körülmények között a növény, hogy életét megmentse, kénytelen öncsonkítást végezni. Akárcsak a gyík, amikor farkánál fogják meg; inkább megválnak tőle, semhogy életét veszítse el. A tél közeledtével a lombhullatók is csak két rossz dolog között választhatnak; elpusztulnak vagy a test egy részét feláldozzák. A kettő közül a kevésbé rosszat választják.

Az említett tényezőkön felül azonban a levél megöregedése is oka a lombhullásnak. A rügyfakadás után ugyanis a levél hamarosan eléri fejlettségét, nagyságát. Sejtjei, miután tavasztól őszig a következő évi rügyfakadáshoz kellő mennyiségű anyagot készítettek, képtelenek a további munkára, sőt, mivel az

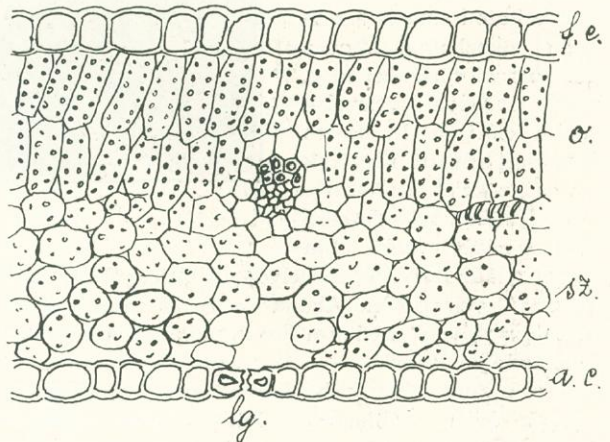

A jegenyenyárfa és a diófa levélripacsai. A Szerző tollrajza.

áthasonítás káros melléktermékei halmozódtak fel bennük, a már nem használható és a növényre alig előnyös testrészt leválása határozottan szükséges.

A külvilág nem egyenként, hanem együttesen működő hatásain felül valószínűleg a növényben rejlő belső okok is készítetik levelei hullatására. Akárhogyan van a dolog, biztos, hogy az évenként megismétlődő lomb-

hullás óriási anyagpocsékolással jár; viszont a lombjukat éveken át megtartó örökzöld növények ebben sokkal gazdaságosabban rendezkedtek be. Noha a lombleveleik a szükségparancsoltá követelményeknek megfelelően, leveleiket lehullatják, ezt csak akkor teszik meg, amikor az életre annyira nélkülözhetetlen anyagokat a levelekből már biztos helyekre szállították. Ennek a nagyfontosságú elvándorlásnak a levelekből természetesen az a módja, hogy az anyagok a vízben feloldódnak és oldott állapotban haladnak a levéllemez erein és a nyélen lefelé, a fák és cserjék telelő részeibe, a szárukba és az ágakba, ahol a kéreg vagy a pararéteg kellően véd a tél hidege ellen. Először a könnyen oldódó fehérje, a keményítő, a cukor és a többi ásványi anyag távozik, csak azután kerül sor a levélzöld szemcséire. Az utóbbi, igen bonyolult vegyi összetételű anyag egész nyáron a levelek zöld színét okozza, amikor azonban ősszel alkotó részeire, a zöld *chlorophyll*-ra (*chloros* = sárgászöld, *phyllon* = falevél), meg a sárga *xanthophyll*-ra*) és *karotin*-ra**) bomlik, a zöld anyag a levélből kivándorol, a két sárga festékanyag viszont ott marad és okozza a lomb sárgára színeződését. A vörös, a kék és a lila

Keresztmetzet a jegenyenyárfa leveléből; j, e = a felső bőrszövet; o = oszlopos sejtek; sz = a szivacsos alapszövet; a, c = az alsó bőrszövet; lg = a lélegzőnyílás.

A Szerző vázlatos tollrajza.

szín az *anthokyan* (*anthos* = virág, *kyaneos* = acélkék) nevű anyag műve, úgyhogy a savas sejtnedvben vörösnek, a lugosban kéknek, a semlegesben pedig violaszínűnek látszik. Valószínűleg az egyes színek és árnyalatok alakulásában még a harmatnak, a dérnak és a savtartalomnak is van befolyása. Tehát az egyes növényekre nagyon jellemző sokféle szép szín, amelyben ősszel gyönyörködünk, a szétesési folyamatok ama kevésbé értékes anyagaitól származnak, amelyek a levelekben maradtak és velük együtt esnek le. Ha az őszi lomb nagy ritkán, mint például a harasztok szárnyas levelein, fehér, annak oka az, hogy a sejtekből eltávozott anyagok helyére levegő került.

Mialatt a lomb különbözőképpen színeződik, a levelek alapján, ahol a levélnyel a szárral összefügg, a szövetekben változások történnek. Úgynevezett leválasztó réteg keletkezik oly módon, hogy a sejtek legömbölyödnek, ezzel összetartásuk is meglazul, és az egész levélalapon áthaladó sejtközötti járat keletkezik, ha az edénynyaláb a közepén és a bőrszövet köröskörül nem tartaná

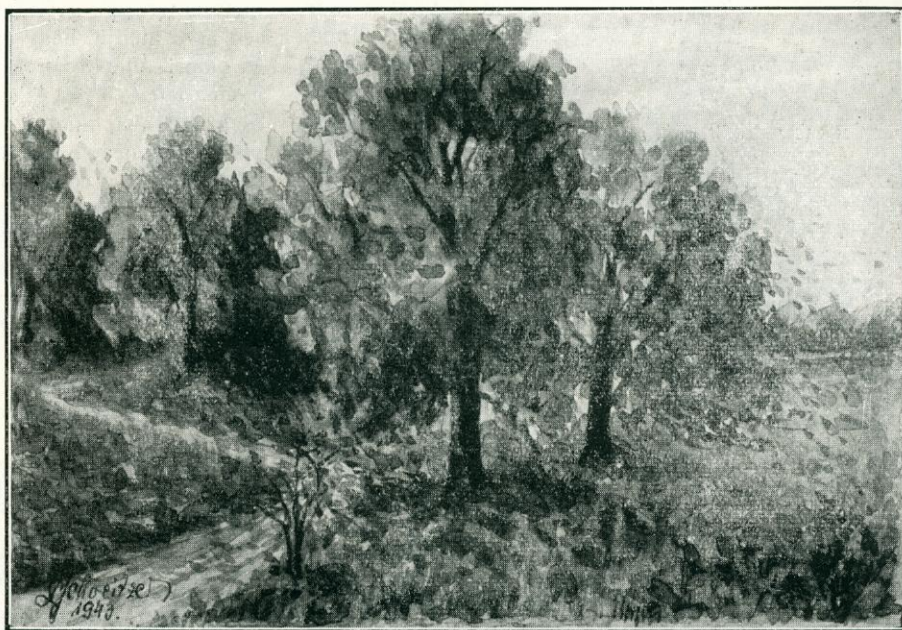
*) *xanthos* = sárga.

***) *carota* = murokrépa; ettől az anyagtól származik a sárgarépa színe.

a szárról leválni készülő levelet. Alacsony hőmérsékletben a levélasztó szövet kevéssé ellentálló sejtjeinek nedve megfagy. Ekkor meg a felgyülemelő jégkristályok a sejteket még jobban eltolják egymástól, viszont a merev jég az egésztest egyelőre jól összetartja. Amikor azonban a felkelő Nap sugarai a jeget felolvasztják, az összetartó erő megszűnik, s a legkisebb szellőre, vagy a levél súlya következtében is, előbb csak egy-kettő, majd fokozatosan egyre több levél válik le az ágról. A lehullott levélnek a szárral való összefüggése helyén nyitott seb nem keletkezik, s ez a növényre igen előnyös. Az ilyen sebhely ugyanis megnagyobbítaná a párolgási felületet, holott a lombhullással a növény éppen az ellenkezőjét akarja elérni. Ezenfelül a nyitott sebet át sokféle élősködő a növény testébe hatolhatna és betegségeket okozhatna. Mindez azonban nem történhet meg, mert már jóval a levelek hullása előtt a levélasztó réteg alatt sebpara képződik és ezzel tökéletesen elzárja a levél lehullásával keletkező sebet. A lomb levétele után a levél odailleszkedésének helyét jól láthatjuk az úgynevezett levélripacson. Alakja az egyes fajok szerint változó, s rajta a szárból a levélbe kihajló erek száma ugyancsak jól látszik.

Ősszel csak néhány hűvösebb éjjel kell, hogy a sorjában lefelé szállingózó sokmillió levél vastagon takarja be a földet, s a csupasz fa égnek meredő ágaival elkészült a telelésre. A maga módja szerint mindenképpen előre védekezett a tél kedvezőtlen hatása ellen. Lombjának lehullatásával elejét vette az ágtörés veszélyének, biztosítva van a hideg káros hatása és a párolgás ellen is. Hogy a lehulló hó a lombtalan fán sokkal kisebb felületre rakódik, mint a lombos fán, s ezért a hónyomás nem okozhat ágtörést, azt magyaráznunk nem kell. A lombos fa sokkal több hideget sugározna ki a téli hideg levegőbe, mint a sokkal kisebbfelületű csupasz növény. De talán a legfontosabb a lombhullásban az, hogy a leghatásosabb védekezés a túlságos szárazság

ellen. Télen, ha nincsen lágy idő, a levegő a hó szárítóereje folytán nagyon is száraz. Ezenfelül, miként tudjuk, télen a víz pótlása a fagyott föld és a gyökerek életteni tevékenységének megakadása következtében csaknem lehetetlen. Mindezzért télen igen nagy a növény elszáradásának veszélye. Valóban ez a legnagyobb veszedelem,

Ősre fordul az idő. A Szerző vízfestménye.

sokkal rosszabb, mint a hidegtől és a hó súlyától szárazmazó bajok.

Sokat beszéltek és írtak már a természetnek erről a szép jelenségről! Sokszor halljuk és olvassuk, hogy az őszi pompájában díszelő erdő a halál, az elmúlás jelképe. Pedig nem az! Csak lehullatja lombját, hogy megmentse életét. A tarka színjáték csak külső ismertetőjele a növény belsejében történő ama változásoknak, amelyekkel az életkörülményekhez alkalmazkodik. Az élet az út a halálhoz, s ez megint csak közbenjáró a születéshez. A levett és látszólag értéktelen lomb ezt minden magyarázatnál ékebben bizonyítja. Amikor az erdő őszi tarkaságában gyönyörködünk és lábunk alatt zörögnek a levelek, jól tudjuk, hogy a száraz haraszt télen védi a kis növényeket, az elszóródott magvakat és a terméseket a fagy ellen, tavasszal pedig a csírázó és erős életműködésbe kezdő növények kitűnő trágyája.

MEDVEVADÁSZAT FÉNYKÉPEZŐGÉPPEL.

Írta Szederjei Ákos.

Sok embernek talán szokatlan a cím. Ilyen is lehet? Fényképezőgéppel vadászni?! Bár a mai világban semmin sem lehet csodálkozni, hiszen naponta egyre újabb — régebben elképzelhetetlen — találmány jelenik meg. Nem, ennél a vadászatnál nem folyik vér. A fényképezőgép nincs halálsúgárral töltve. Csak éppen az a különbség, hogy puska helyett fényképezőgéppel célunk a vadra és találkozásunkat, ha nem is a falon lógó agancsral vagy

medvebőrrel, de egy talán ennél is értékesebb fényképpel örökítjük meg.

Hogy miért értékesebb? Azért, mert a mai távcsöves, kilométerpuskás világban sokkal könnyebb a vadat lelőni, mint távolsági lencse nélkül fényképezni.

Mi erdészek, akik tenyésztjük és csak ritkán lövük a vadat, szinte hivatottak vagyunk a fényképezőgépes vadászatra. Ott élünk az erdőben, ahol a vad él.

Köztük vagyunk mindig. Nemcsak lövési idényben járunk az erdőben, hanem hivatásunk állandóan odaköt. Megszokjuk a vad közelségét, nem érzünk »vadászláz«-at, mert úgysem szólhat a puska. A fényképezőgép nincs golyóra töltve.

A vad fényképezése, ha nem vadaskertben*) vagy

»Amikor Mackó úr barátságos arcot vág.«

szelídített vadat fényképezzük, nagy türelmet, fáradtságot és ügyességet kíván. Sokkal több kell hozzá, mint a vadászathoz. Hogy csak néhányat említsek, jóval közelebb kell a vadat belopni, jó időt kell kifogni, vigyázni kell a fényhatásokra és sok egyébire.

Ezért kell hozzá több ügyesség és fáradtság. Ezért értékesebb trofea a fénykép, mint az agancs vagy a vad bőre. Különösen nehéz a medve fényképezése, mert ez a kitűnőszaglász, nagyon óvatos, nappal keveset mozgó vad ritkán kerül a lencse elé. Ezért van az, hogy körülbelül kétezer erdészeti- és vadászati tárgyú fényképem között aránylag kevés a medvekép. A bemutatott fényképek között is van csere- vagy kapott példány is, ezért nem írtam alájuk, hogy ki a szerzőjük, mert rengeteg fényképem között bizony már nem tudom mindegyikről, kivel cseréltem, vagy kitől kaptam.

Röviden leírom, milyen az a szerencsés pillanat, amikor mackó úr »barátságos arcot« vág.

Színhely a Kárpátok. Hatalmas erdőrengeteg, ahol

*) Vadaskertben a vad rendszerint éberebb, bizalmatlanabb, tehát nem közelíthető meg könnyebben, mint szabad területen. Szerk.

csak nagy ritkán jár az ember. A medvék megfigyelésére furfangos módon megszerkesztett és elhelyezett medvetetőhelyek egyikét látogattam meg. Kimúlt az egyik fuvaros vontatólova, ezt tettük ki csaláteknek.

Kora tavasz volt. Későn hajnalodott. Lobogó fáklyával indultunk a kanyargó cserkészösvényen. Villanylámpánkkal takarékoskodtunk, csak ott használtuk, ahol a fáklyafény a vadat zavarná.

Világosság nélkül lehetetlen a járás. Talán sehol sincs olyan vaksötétség, mint az őserdő mély völgyében, ahol még nappali napsütésben is homályos világitás dereng. Hajnalban pedig, amikor kiindulunk a vadászútból, még az útmenti fákat sem látjuk. Mély csend van körülöttünk, csak a rohanó hegyipatak csobogása hallik, hol erősebben, hol gyengébben, aszerint, hogy a mély völgy fenekén futó patakhoz közeledünk vagy távolodunk tőle. Igyekszem az előttem haladó vadőr nyomába lépni. A patak felől mély szakadék van, nem volna jó beleesni. Mind a ketten ismerjük a sokat megjárt cserkészutat, mégis minduntalan lassítani kell haladásunkat. Tavasszal a téli hótól több helyen elmosott cserkészútszélek még nincsenek kitakarítva. A vad csapája néhol letért az útról. Ilyen helyeken az ember önkénytelenül a vadcsapán megy tovább, mert ezt könnyebb követni, mint a cserkészút gyengébben észlelhető nyomvonalát. Egy jó órai menetelés után egyre gyakrabban fütyülnek vagy csipognak az erdő nagy csendjében a fáklyafénnyel megzavart madarak. Lassan állandósul a rigófütty. Az örvösrigók a lehangosabbak. A fák tetején itt-ott mintha világosabb foltokat is látnánk. Dereng.

Eloltjuk a fáklyát, mert közeledünk a medveshez. Már csak, amikor átereszekhez vagy hidakhoz érünk, világítunk a villanylámpával. Ezzel is csak lehajolva, pontosan cipőnk orra elé. Ahogyan közeledünk, egyre óvatosabban és csendesebben szedjük lábunkat. Erre talán nincs szükség, mert a leshelyhez vezető ösvény utolsó szakasza úgy van megépítve, hogy a hegyipatak mellett haladjon, és a lépések nesztét túlcsozogja a rohanó víz.

Odaérünk a völgy elágazásához. Ugyanis a leskunyhó helye úgy van megválasztva, hogy a két patak összefolyása között, a hegynyúlvány végébe van beépítve és beleolvad környezetébe. Ablaka a patak másik oldalán lévő etetőhely felé nyílik. Erre azért van szükség, hogy bármilyen széllel oda lehessen jutni a leshelyhez, mert ha a szél felülről fúj lefelé, vele szemben megyünk, ha meg alulról fölfelé fúj, az első patak völgyén fölfelé viszi a szagot, amíg a medve a másik patak völgyében lévő dőghelyen van. Ilyenkor, hajnalban, többnyire felülről jön a szél. Ezúttal ugyan alig érezni kis levegőmozgást.

Átmászunk a patak mohaborította kövekből rakott átjáróján; az ösvény 500 lépésnyi utolsó szakasza is mohával van borítva, hogy még véletlenül se koppanhasson a bakancs szöge. Félrehajtjuk az ajtó leplezésére odaültetett fenyőfácskákat és bebújunk a hegybe épített, kényelmesen berendezett leskunyhóba. Az ajtót kis ideig nyitva hagyjuk, hogy a füledt levegő kiáradjon belőle. Az etetőhely felé nyíló ablakocskát kitarjuk. A luzat gyorsan kiviszi az állott levegőt. Kényelmesen elhelyezkedünk, mert hosszú ideig kell majd várnunk a medvére. Ugyanis, amíg a medve járását nem állapítottuk meg, a nap különböző szakában kell megfigyelnünk. Ha már tudjuk, mikor jár a dög, elég érkezése előtt egy órával odamennünk, mert elég pontosan betartja idejét és naponta körülbelül ugyanabban az időben ebédel, reggelizik vagy vacsorázik.

«A reggeli napsütéstől élesen megvilágítva, kilép a bokrok és lapulevelek közül.»

Az ébredő erdőben vidáman fütyülnek, csicseregnek, énekelnek a madarak.

Ki-ki ahogyan tudja, dicséri az Istent.

Gyönyörű zenekar ez. A nagy Karmester remekül összehangolta hatalmas zenekarát.

A vezérhang megint a rigóké, de állandóan zeng a hegyipintyek és az erdeipintyek kara is. Rigó van ott sokféle. Havasi, örvösrigó a lehangosabb, de nem hagyja magát a többi sem. Tele torokkal fütyül mind. Összejött ott csaknem az összes rigónép, a léprigó, az énekesrigó, az örvösrigó, a fenyőrigó, a feketerigó és bár nem a rigókhoz tartozik, ott van a vizirigó is.

Amíg a hangversenyben és az ébredező erdőben gyönyörködünk, mind világosabb lesz. Lassan kibontakozik a szemközti etetőhely közepén sötétlő lódög alakja.

Valami madár lehet rajta, mert szárnyzuhogás, csapkodás és hasonló zaj hallatszik át a patak csobogásán. — Biztosan a koránkelő mátyások — mondja a vadőr. Egyszerre valami nagyobb madár árnyképe suhan át előttünk; a nagy suhogásból hollókra gyanakszunk. A kora hajnal sötétségében csak addig láttuk a beszálló madár árnyképét, amíg egy kissé jobban megvilágított részen suhant át; hogy leszállt, beleolvad a feketélő ló körvonalaiba. Mély torokhangon rövid káromást hallat; csakugyan holló. Ahogyan világosodik, meglátjuk a lódögön mozgó két nagy madár sötét alakját.

Elgondolkodom, milyen csodás érzékszervei vannak a nagy fekete madárnak. Amint szarvast lövünk vagy kiteszünk egy lódögöt, néhány óra multán már rajta vannak a hollók. Az összefolyó lombosított, sűrű erdőben — különösen, amikor mély völgyben van a dög — be sem láthatnak. Szag még nincsen. Mégis ott vannak. Sokszor a késő este elejtett szarvason már kora hajnalban rajta vannak. Egyébként keveset látjuk őket, de ha dög van, néhány óra alatt ott teremnek. Nem sok, csak kettő-három, néha négy. Hatot talán ötször láttam együtt. Kevesen vannak, és talán ez a kevés holló is felosztja egymás között az erdőt; egyik sem megy át a másik vadászterületére.

A hajnali első napsugár megvilágítja a ló odaerősített négy lábát. Az etetőhely úgy van megválasztva, hogy odasüssön a Nap vagy rávilágítson a Hold és a leskunyhó mindig árnyékban, sötétségben legyen.

Mint valami színpadon, úgy van megvilágítva előttünk a lovon sürgölődő két madár. A lódög annyira ki van már kezdve, hogy néha egészen eltűnnek kiszakított oldalbordái alatt. Ezek közül három már csupaszon, vörösen mered fölfelé. A dögbe előtűnő hollók hosszú bél-darabokat ráncigálnak maguk után. Érdekes népség. Amint újabb pár érkezett az ingyen lakomára, az első kettő minduntalan feléjük csap. Valami csínyát is mondanak, mert minden csapás után mély káromást hallani. Ilyenkor a vendégek nagyot ugranak vagy félméterre felröppennek, de tovább folytatják az evést. Bőven elférnének, mégis verekszenek.

Mintha csak »homo sapiens«-ek volnának. Nem . . . mégis okosabbak! Néhány percnyi veszekedés után megnyugszanak és egymástól távol esnek neki a lódögnek.

Már jól süt a Nap. Lehetne fényképezni. Nehéz azonban a mindig mozgó madarakat jó helyzetbe kapni. Rövid pillanatfelvételekre még nincs elég világosság.

Szerencsére nem sokáig kell várni; balról nesztelenül kidugja fejét a medve. Óvatosan néz az elfoglalt hollók felé. Kissé, mintha megcsóválná fejét. Nem tetszik neki az asztalánál sürgölődő, ingyenélő népség. A reggeli napsütéstől élesen megvilágítva kilép a bokrok és lapulevelek közül.

«A bocsot nem látjuk tisztán, egy fiatal lúcfenyő törzse mögött ül.»

A hollók ijedten károgva igyekeznek felszállni. Nem könnyen sikerül, igen sokat ettek. Hármat-négyet ugor-
nak, mire sikerül szárnyra kapni. Kettő magasra repül, kettő azonban csak a közeli fákról figyel. A medve odamegy a döghez. Megszagol-
gatja, majd nagyot ránt egyik lábán. Nem tudja elhúzni. Jól odakötöztük. Még egy-
szer ránt rajta, majd — » az okosabb enged« jelszóval —
abbahagyja a ráncigálást. Nekifekszik a dögnek és feje eltűnik felszakított bordái
között. Keresi alágy részeket. Amíg megvan az egész ló, válogat, nyenckedik. Később
majd a lábszárakra is ráfanyalodik.

Gyorsan kapkodva falja a húst.

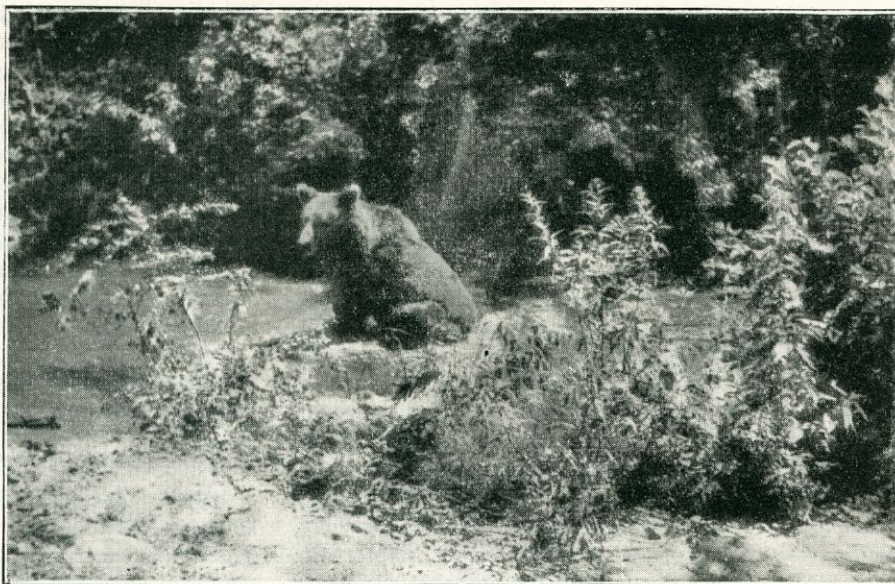
— Ezt valami zavarja — suttogja a vadőr. Igaza lehet. A medvének nem szokása ennyire sietni az evéssel, ennyire kapkodni, amikor nyugodtságban, biztonságban van. Mohón, gyorsan falja a húst. Közben-közben a jobboldali bokrok felé tekinget. Nem nagy medve. Barnás szőrmebundáját már nyárirra váltotta. Eltűntek róla az utolsó kopott szőrösomók is. Felöltötte könnyű nyári ruháját. Amikor evés közben figyelmesen körülnéz, egyik kerek füléről béldarab lóg a homlokára. Bosszúsán rázza meg fejét. Egy szemtelen mátyás elkapja az el-
lódult béldarabot és gyorsan repül zsákmányával a

»Akkora, mint az alatta lévő ló.«

bokrok közé. Két másik mátyás rikácsolva vág szerencsés társuk után. A medve rosszalóan figyel a mátyások nagy ricsaját. Apró szemével dühösen pislog a lármázó madarak felé. Látszik rajta, hogy szívesen kitekerné nyakukat. A zaj csillapodtával ismét nekilát a falatozásnak. Alig, hogy bedugta fejét a dögbe, hirtelen figyelőre mered a jobboldali bokrok felé, majd gyors, de ruganyos nesztelen ugrásokkal eltűnik a baloldali fák között.

A lomhának, ügyetlennek látszó medve csodálatosan gyors és ruganyos, ha szükség van rá. Kis színpadunkon néhány pillanatig semmi sincs. Majd egy sötét nagy állat mozgolódására leszünk figyelmesek. A bokroktól nem jól

»Az öreg kutyamódra leült a patakparton.«

látjuk az új jövevényt. Majdnem fekete anyamedve érkezett meg komondornagyságú bocsával. A bocsot sem látjuk tisztán, egy fiatal lúcfenyő törzse mögött ül. Anyja néhány csontot talált; a bocs mulatságos pofácskával figyel, amint a csontokat ropogtatja. Megértjük, miért volt az előbbi medve nyugtalan. Többen is jártak a dögre. Tudta ezt, és félt az erősebb anyamedvétől. Pedig nagyobb nála, de még nem annyira fejlett, hogy a bocsát féltő, mogorva medvemamával tengelyt akasszon. A közeli domboldalról figyel a jövevényeket.

Az anyamedve odamegy a döghez. Hatalmas csapással jökora darabot szakít le a bordás részekből és dühösen rángatja szájával a hatalmas húscsapatot. Hozzánk hallatszik a bordacsontok ropogása a hatalmas fogak alatt. A bocs is közelebb jön a döghez és azokkal a húsdarabokkal szórakozik, amelyeket anyja lerángatott. Az öreg már újabb darab lecibálásához fogott; a kisebb darabok nem érdeklik.

Majdnem egy óráig gyönyörködünk a medvékben. Már jóllakhattak, mert az öreg kutyamódra leült a patakparton. Egy gyermekkád nagyságú kőre telepedett és lustán iszik a vízből, közben vágycakozva pislog a hús felé. Látszik rajta, hogy sajnálja, de nem bír többet enni.

A bocs már előbb hagyta abba. Lustán nyújtózkodik egy fiatal lúcfenyő tövében. Élvezi a meleg napsugarakat. A meleg napon, mivel nem jár levegő, szinte nyári meleg van. Még jó, hogy messze vagyunk a dögötől és nem kapunk a fölötté zúgó legyekből; zsongó morajuk át-
hallatszik a patak zúgásán is.

A medvék is szedelőzködnek. Az öreg még oda-odakap egyszer-kétszer a döghez és lustán, lassan forgatja a leharapott darabot hatalmas fogai között, de már látszik rajta, hogy többet evett a kelleténél. Lustán, nehezen mozog. Azt hiszem, nemsokára alszik, akár a csemetéje. Eltűnnek a kis tisztásról.

Mi is indulunk haza. Útközben még hosszasan elbeszélgetünk a látott jelenetről. Bármennyit figyeljük a medvéket, mindig újat tanulunk. Megértjük, miért fogyott el olyan gyorsan az előbb kitett lódög. Három medvegyomor fogyasztotta.

Hazafelé egy másik etetőhely közelében megyünk el. Ott két évvel ezelőtt járt ki egy hatalmas sötétszínű

medve. Bátyám fényképet is készített róla, amint a karóhoz kötött lódögött ette. Hatalmas méretei látszanak a fényképen is. Akkora, mint az alatta lévő ló. Ez sokáig nem kapott rá a családokra. Amikor nekilátott, négy nap múltán már csak néhány csont maradt belőle. Amíg a dögre járt, nem távozott el tőle messzire. Ott maradt a közeli bokros hegyoldalon. Ez a leshely egy ritkán járt völgyben van, úgyhogy senkisémet zavarta, ezért megesett, hogy egész nap kint volt a prédánál. Amikor nem bírt enni, melléje feküdt és őrizte. Hiába próbáltak a szemtelen mátyások valamit elcsenni, csak ritkán sikerült. Amikor alig két-három méterre odarepült egy arcátlan szajkó, rövid dühös morgást hallatott, s a szajkó rémülten rikácsolva, szállt a közeli fákra.

Megesik az is, hogy nem sikerül a lódögöt odakötni, ilyen esetben a medve elhurcolja biztosabb tájakra. Néha meg egy-egy nagyobb darabot leszakít róla, s amíg tart belőle, nem jön elő. Általában látszik, hogy bármennyire járatlan, zavartalan a völgyben a leshely, nem szívesen eszik ott, ahová a csalétket kikötöttük; ha csak teheti, elcipel valami biztonságosabb helyre. Ha sikerül elcipelnie, apró levelekkel, gallyacskákkal gondosan betakarja, úgyhogy három-négy lépésről is alig lehet észrevenni. Az ember nem is hinné, hogy ez a lomhának látszó állat hatalmas mancsával milyen ügyes, aprólékos munkát végez.

Minden alkalommal újra meggyőződtem, hogy a nagy medve mennyire mozgékony, rugalmas tud lenni, amikor erre szüksége van. Sokat néztük a medvéket. Sokkal többet figyeltük őket, mint amennyit vadásztunk rájuk. Ha jött is hozzánk évente egyszer-kétszer vadászvendég, volt közben idő bőven a megfigyelésre is.

Ajánlom minden vadászembernek a fényképezőgéppel való vadászatot, sokkal több szépséget találunk a természetben, amikor nem az elejtés vágya fűti az embert és nem zavarja a vadászláz megfigyelésünket.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

Csonttollúmadarak Kassán és Ungváron. Az idén február végén Kassán nagyobb csapat csonttollúmadárral találkoztam. Kora délután gépkocsival a Dobó-utcai villasoron végighajtva, a kocsis jégvirágos ablakán át ismertem meg a bóbítás, rigónagyságú, kedves madarakat. Éppen a kertek díszfáin és bokrain, a megaszalódott tavalyi gyümölcsmaradványokból lakmároztak. Különösen a fagyal és a galagonya gyümölcsét fogyasztották. Szelidségükre és bizalmasságukra jellemző, hogy sem a közelükben megálló gépkocsi zajára, sem ajtajának becsapódására nem rebbentek fel. Megvárták, amíg annak az alacsony fának a lombzata alá álltam, amelyen vígan lakmároztak. Ilyen közlelől már jól felismerhető volt általános vörössesszürke tollazatuktól elütő, ciklámenvörös szárnyfoltjuk, farktollaik végén a kénsárga csík, és a szárny másodrangú evezőtollainak és a farktollaknak jellegzetes elszarusodott nyúlványai is; ezek révén kapták »csonttollú« elnevezésüket. A szomszédos házak falán tenyésző futónövényzet bogyóit is mohón csipegették. Körülbelül harmincan voltak. Kassán többször nem találkoztam velük, bár a telet Kassán töltöttem, a várost és környékét pedig naponként bejártam.

Március közepétől néhány hétig Ungváron tartózkodtam, ott az Ung partján, a Jókay-sétány díszfáin és szép madarak körülbelül százfőnyi csapatára akadtam.

Ez a faszor a csonttollúmadarak állandó tanyája volt, az éjjeleket is ott töltötték. Ott tapasztaltam, hogy a fák magvait, az ágban meg sem kapaszkodva, a levegőben szítálva, csipkedték le. A földre hullott magvakat a többi madár a földre szállva, szedegette fel. Még a földön is két-három lépésnyire várták be a járókelő embert.

A csonttollúmadár (*Bombycilla garrulus* L.) nálunk csak télen látható, mert hazájából, a sarkkörü tájakról, csak a zord hideg elől vándorol le hozzánk. Az idén ismét a felvidéki városokban volt belőlük a legtöbb, de a budapesti városligetben is megfigyelték e takaros, teltidomú téli vendégeket.

Stokovszky

ÁLLATKERTI HÍREK

»Misi«. Már megemlékeztünk az elmúlt évben Erdélyből ajándékba kapott négy medvebocunkról. Júniusi számunkban már arról is beszámoltunk, hogy ezek közül a fiatal medvék közül az egyik, mégpedig a Láposbányáról hozzánk került »Misi«, szórakoztatja most, elpusztult csimpánzaink helyett az Állatkert látogatóit. A kis mackó

»Misi« és az üres cukrosvízes üveg. Az Állatkert képtárából.

kiválasztása erre a célra nem okozott nekünk gondot. Tulajdonképpen csak két medveboc között kellett választanunk, mert a négy közül kettőt, makrancos és engedetlen természetük miatt, már bemutatkozásuknál el kellett ejtenünk. Misi azután hamarosan meggyőzött bennünket arról, hogy ő az, »akinek« további neveléséről érdemes gondoskodni. Szófogadó, könnyen tanuló és jóindulatú állatnak mutatkozott. Ápolójával szívesen volt együtt, kívánságait, egy-egy jó falatot remélve,

egy-két ismétlés után szinte hiba nélkül teljesítette. Hamarosan megtanult táncolni és kerékpározni, ma pedig már percekig tartó jeleneteket játszik le ápolójával. Az Állatkertet a koradélelőtti órákban látogató közönségünk nem ok nélkül csodálkozik azon az idomítási eredményen, amelyet ezzel a kis medvével, aránylag igen rövid idő alatt, el tudtunk érni. Misi kart karba öltve, sétál a komoly munka megkezdése előtt ápolójával. Hosszas sétája után szívesen végzi mindazokat a gyakorlatokat, amelyeket ápolója tőle megkíván. Majd, miután munka után édes a pihenés, Misi a kert egy árnyas padjára telepedik le és gondozójától megkapja szorgalmas munkája jutalmát, a mindennél jobban kedvelt cukrosvizet. A most másfél éves mackó fejlődését örömmel kísérjük figyelemmel. Misi állatszerető és hozzáértő emberektől került hozzánk. Ajándékozója, *Kliegl Lajos*, márszeretettel foglalkozott vele és egyre-másra taníttatta. Bizonyára ennek is köszönhető az állatkerti idomításában aránylag könnyen és rövid idő alatt elért kiváló eredmény. Volt tulajdonosának szerető gondossága nagyon hozzájárult Misi pályafutásának megalapozásához; reméljük, még sok örömet és kedves szórakozást szerez az Állatkert látogatóinak.

Szabó József F. dr.

A nyár vége közeledik, a nappalok egyre rövidebbek lesznek. A szabadég alatt vagy a társas rőpdékben lévő madarainkat lassanként fűtött helyiségbe kell vinnünk.

A szabad természetben élő hazai madaraink leg-többje már téli szállására vonult. Elköltözésük idejét

A tóparton örökődő him fekete-hattyú. *ifj. Purgly János* felvétele.

fogságban tartott társai is megérzik. Egyes fajok már augusztus közepén nyugtalanokodnak és reggel vagy alkonyattal látszólag ok nélkül, ide-oda röpködnek. Amint a vonulás ideje elmúlik, madaraink is megnyugosznak. Néhány hét múltán a költözés láza megszűnik és békeségben várják, hogy védett helyre vigyük őket.

Madárállományunk ezidén, sajnos, alig gyarapodott. Még a tőkésrécék is csak gyéren költöttek. Ezek fiókái között egy tisztafahér példány is van. A nagyító környékén a tőkésrécéken felül csupán a fekete-hattyúk fészkeltek, mégpedig kétízben. Első fiókáik február végén keltek ki, de a hidegtől elpusztultak. A második költésből június végén öt kis hattyú kelt ki. A késői fiókák bizony gyengék. Ha tél előtt kellőképpen meg nem erősödnek, a hideg elöl védett helyre kell őket vinnünk.

A gyenge fiókákat apjuk még most is gondosan őrzi. Amikor anyjukkal a tó vizén úszkálnak, apjuk a part mellett tartózkodik és a többi fekete-hattyút a víz közélébe sem ereszti. Tollát felborzolja, nyakát S-betű alakúra görbíti, és a part mentén haragosan járkál fel és alá. A vízről ellűzött fajtársai csak akkor fűrődhetnek, amikor a fekete-hattyú-család táplálkozik vagy kint, a tóparton pihen.

A nagy-rőpdében az egyiptomi-ibiszek ezidén is szaporodtak. Fészküket ugyanarra a kőpárkányra rakták, amelyen tavaly volt. Két fiókát neveltek. Most hat egyiptomi-ibiszünk van.

Többévi kísérletezés után ezidén az afrikai-tantaluszok is fészkeltek, de tojásaik terméketlenek voltak. Lehetséges, hogy a még kotló néhány madárfaj tojásai is elromlottak már, de meglepetésre is számíthatunk.

Szombath

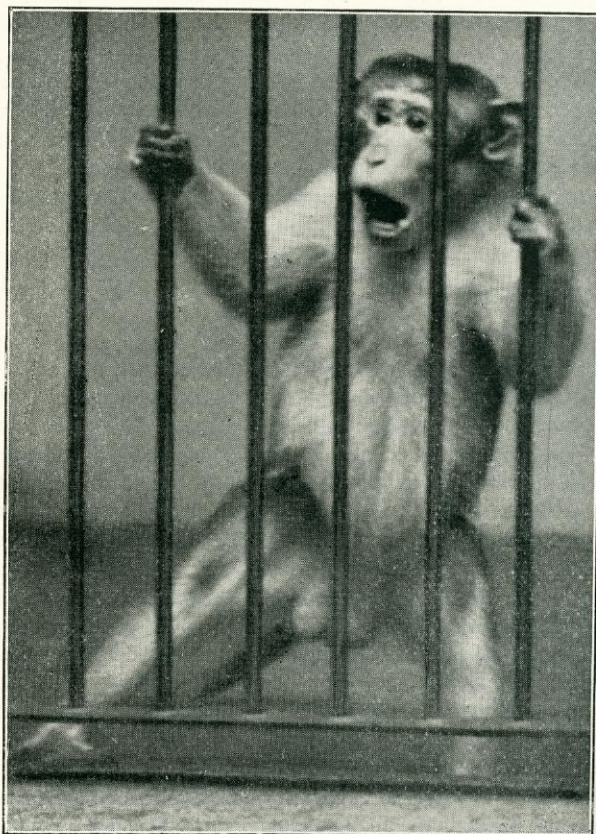
Koronásmajom-családunk vidámsága és sokféle kópésága miatt az állatkert látogatóinak kedvencei közé tartozik. Jelenleg négy tagja van; a két fiatal és a két szülő. Az ötödik példány fiatal nőstény, ez ajándékozás révén került az állatkertbe és nem tagja az említett családnak.

A család feje és zsarnoka a közismert »Afi«; szeszélye csaknem percenként, különösebb ok nélkül változik. Jóval kisebbtermetű életpárját és csemétéit szigorú kordában tartja. A család minden tagja engedelmessé akarátának, mert tudja, hogy ellenkező esetben a büntetés nem késik és jaj az ellenszegülőnek. A legjobb falatokat magának válogatja ki, és először ő lakik jól. Ez meg is látszik rajta, igen jó húsból és erőből van, sőt az utóbbi években tekintélyes pocakot is növesztett.

Afi igen mozgékony, eleven állat, napközben sohasem pihen. Egész nap peckesen jár-kel ketrecében, hosszú farkát S-alakba háta fölé kunkorítva. Járkálás közben nyakát behúzza és látszólag egykedvűen rója lépteit, mindent megfigyel, még a legyeket is szemmel tartja s a szentelenkedőket ügyesen elkapkodja. Ilyenkor egyenes testtartással, kényelmesen leül, óvatosan kinyitja tenyerét, hogy a legyet görbe ujjjaival megfogja. Ebben azonban kevésbé ügyes, az áldozat rendszerint kiszabadul. Ha ez többször megismétlődik, homlokát bosszúsán összeráncolja. Családja ilyenkor menekül közléből, mert tudja, hogy haragját rajta tölti ki. Ha Afi a padlón van, társai a polcokra menekülnek, és fordítva. Afi rossz kedvében kétségbeesetten visító párját villámgyorsan addig kergeti, amíg utól nem éri és jól meg nem cibálhatja. A nagy zajból a többi majom is tudomást szerez arról, hogy Afi portáján mi történik; pillanatok alatt óriási zsvaj támad; a ház minden lakója a maga hangján beleszól a perpatvarba. Néhány perc múltán azonban elcsendesednek akár a nyári zivatar. Afi, mint aki jól végezte dolgát, nyugodtan ül és nagyokat ásít; párja pedig pirosszeplős arcával a fal felé fordulva szepeg, mintha sírna a rajta esett sérelem miatt.

Az ilyen civakodás alkalmával néha megesik, hogy a látogatók közül valaki a garázdálkodó Afit ernyővel vagy sétatobbal megfenyegeti. Ez azonban »olaj a tűzre«; a felháborodás csak ekkor lángol fel igazán. A civakodást nyomban elfelejtik, az egész család nekiugrik a rácsnak s a majmok mind a négy lábukkal megmarkolva, rázni kezdik a vasrudakat. Közben éles fogaikat vicsorítják a békéltetőre. A váratlan fordulat mindig jóízűen megneveteti a közönséget. Afiék jogos méltatlankodását csak ápolójuk beavatkozása tudja lecsillapítani. Gondo-

zójukat szeretik és jó barátságban vannak vele. Amint látják, hogy ketrecükhöz közeledik, a rács vasrúdjaiban gyorsan a padlóra ereszkednek és mellső lábukat ketrecükből kidugva, ápolójuk ruháját és kezét szorongatják, miközben zsvajgásuk csendesedik. Amikor pedig Afi

»Afi« haragszik. Höszel Gyula felvétele.

ápolója szavára »tisztelge«, vagyis mellső lábát homlokához kapja, ez már a megbékélés jele. Tisztelgés után Afi »kezet nyújt«, de óvatosan kell vele parolázni, mert mindig maszatos és néha karmol.

Afi ápolójával is incselkedik, különösen takarítás alkalmával. Megvárja, amíg a ketrecbe dobált papírdarabokat a rácsig kotorja, s amikor már kezével nyúlhatna a szeméért, hirtelen elkapja és a ketrec belsejében szétszórja.

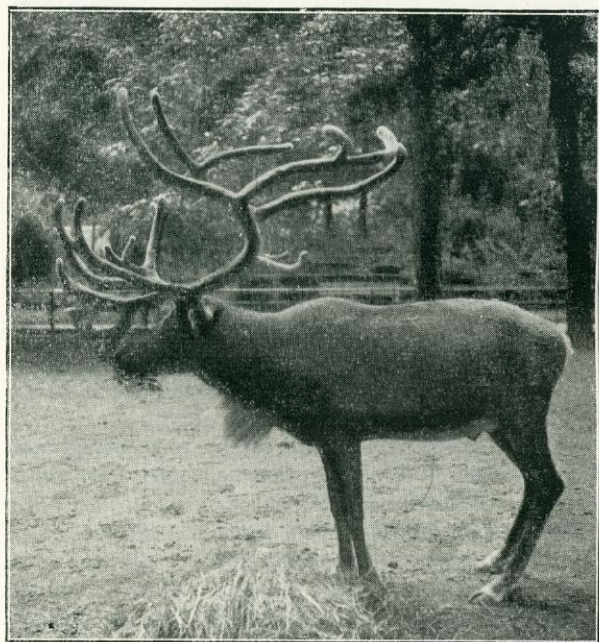
Afiéknál nemsokára megint családi esemény várható, ezért most lehetőleg nyugalomról gondoskodva, a két felcseperedett csemetét külön ketrecben helyeztük el. Afi párja igen jó anya, aránylag idős kora ellenére kicsinyeit megható szeretettel és gyengédséggel neveli.

A koronásmajom (*Cercopithecus talapion* Schreb.) hazája Afrika nyugati része. Szeret a falvak közelében, a magas fák lombzatában tanyázni, onnan könnyen ellátogathat az ültetvényekre. A kisebbtermetű majmok közé tartozik, rövidszőrű bundája zöldesszürke. Fejetetején pedig hajhoz hasonló hosszabbszálú szőre van. A fogságot jól tűri, ketrecében sokáig él betegeskedés nélkül. Ezért az állatkertekben mindenhol szívesen tartják. Stokovszky

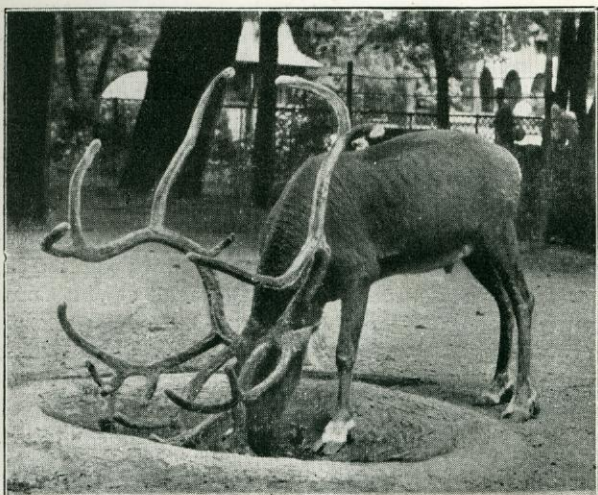
Tarándszarvasbikánk szép tágas kifutójában egyedül sétálgat, amióta társai elpusztultak. Három évvel ezelőtt ötdmagával vásároltuk *Hagenbeck* német állatkereskedőtől. Magára maradt bikánk szelíd, békés-természetű állat, a közönséget már ittlétének első

napjaiban megszokta. Szerényen kéreget és kerítésének rögtön ahhoz az oldalához ballag, ahol a látogatókat megpillantja. Kényelmes, lassúmozgású öregúr, nem is lenne ilyen nagy udvarra szükségére. Noha egyedül van, kifutója mégsem látszik üresnek, mert különösen ezidén olyan hatalmas agancsa nőtt, hogy már az első pillantásra figyelemre készíti a szemlélőt. Minden irányban szétágazó, hosszú agancsa az orra fölött lapátalakú szemágával szépségben nem hasonlítható a magyar erdők ginszarvasbikájának koronás ékességéhez. Gyengébb szerkezetű, vékony, erősen hajlott sokágú agancsára inkább dísz, mint veszedelmes fegyvere.

A taránd- vagy rénszarvas az egyetlen szarvasfaj, amelynek tehene is visel agancsot. Skandinávia, Szibéria és Északamerika a hazája. Az ember háztartásában, sőt művelődéstörténetében is, már ősidők óta szerepel. Különösen a Lappföldön értékes háziállat; ott a módosabb gazdának ezer darabra rúgó csordája is van. A bennszülötteknél a tarándszarvasok száma egyúttal a gazdagság mutatója is. Nem csoda, hogy annyira megbecsülik. Télen szánba fogják, az erősebb bikákat megnyergelik, a teheneket pedig fejjük. A fejlett bika súlya a 120 kilót is eléri, a tehéné csak 60–80 kiló. Nemcsak tejét, húsát és bőrét használják, hanem csontját is. Disztárgyakat, háztartási eszközöket, sőt késeket is készítenek belőle. Szőre nyáron barnásszürke. Télen fehérésszürke vastag bundája nagyszerűen védi a hidegtől. Táplálékában, a szabad természetben — egyes megfigyelők szerint — nagyon válogatós. Csak a legjobb alpesi fűveket és zuzmókat legeli. A budapesti állatkertben meg kell elégednie szénával, zöldtakarmánnyal és abrakkal. A háború előtt ugyan még hozathattunk neki néha norvégiai zuzmót, néhány esztendő óta azonban le kellett erről mondanunk. Tarándbikánk ebben az egyben nem hasonlít fajtársaihoz, egyáltalán nem válogatós. Bármilyen zöld lombot örömmel fogyaszt és a száraz eleséggel is beéri. Hatalmas agancsának megszemlélése után, érdemes egy pillantást vetni patáira is. Hazájában, a gyéren fűves pusztákon, télen pedig a végtelen hómezőkön, nagyon szétterpeszthető patájának jó hasznát veszi. Nemcsak az elcsúszástól

Az Állatkert tarándszarvasbikája. Haller László dr. felvétele.

A tarámbika hatalmas agancsa. *Hölzel Gyula* felvétele.

védi és az ingoványos talajon segíti át, hanem vándorlása, tereltetése alkalmával a folyókon is biztosan átevez. Érdekes állat. A közönség is szívesen áll meg kifutója előtt és megcsodálja hatalmas agancsát. Az állatkert vezetőségének sürgős dolga lesz, a háború után, néhány tarámdtehén beszerzésével a tágas udvar benépesítése.

Haller dr.

Három dámtehén nevel egy borjút. Állatkertünkben az idén három dámtehénnek volt borja. A borjak körülbelül egyidőben születtek. Sajnos, csak egy maradt meg belőlük, a másik kettő nem volt életképes. Azóta a három anya, egymással versenyezve, kényezteti a pettyes kis jószágot; mindegyik a magáénak véli. Élete első napjaiban ez a borjú is, mint általában minden szarvasborjú, igen gyámoltalan és gyenge volt. A három tehén megható szeretettel és gyengédséggel állt őrt körülötte. Még a látogatóktól kínált csemegére sem hederítettek; mialatt a többi elfogadta a jó falatokat, ők hárman az illatos szénán heverésző borjút szaglászta és nyalogatták. A szoptatást is mind a három vállalta. Ebben az esetben nem vált be az a közmondás, hogy »sok bába között elvész a gyermek«, sőt a háromszoros tejadagban duskálkodó borjú az átlagosnál sokkal jobban erősödik és növekedik. Anyja mellett lépegetve, már nagyobb sétára vállalkozik kifutójukban.

A dámvad igen jó ugró; főképen ha valamitől megriad, még a két méter magas akadályon is könnyen átugrik. Egyébként sajtáságos látvány, amikor kecskék módjára mind a négy lábukkal egyszerre szökellve, ugrádoznak. A kifutójukban lévő fa törzse vashuzalhálóval van burkolva, hogy ne rághassák le kergét és ezzel ne okozzák pusztulását. Amikor a borjú a járkálástól elfárad, rendszerint az udvaron lévő nagy akácfa törzse és a kerítés között, az árnyékba heveredik le pihenni. Amikor megéhezik, vékony panaszos hangját hallatja, majd a sok jó tejjel ugyancsak jóllakik.

Stokovszky

SZERKESZTŐI ÜZENET

Olvasóinknak! *Adatok és képek az Állatkert életéből* című cikksorozatunk közlését lapunk következő számában folytatjuk.

AZ IFJÚSÁGNAK

MEGÉRKEZTÜNK . . .

Írta **Garády Magda.**

Mályvácska, a hajnalpiros-ruhás angyalka elsírta magát, hogy apróka kezéből kihullott az égi játékszer. Áthajolt a fényes csillagkerítésen, hogy utánakapjon, de az már messze gurult a kéklő mennyei mezőn. Gyémántos könnye lehullott erdő, mező és kertek bóbiskoló virágnépére. Ezek kitérték színpompás kelyhüket, jót ittak az angyalkönnyből és újra éledni kezdtek.

Mire azonban a virágok szomjukat oltották, Mályvácska sem pityergett. Még ott csillogott ugyan a rezgő harmatcsepp szögletén, de rózsás arcoskáján már átsuhant a mosoly, akár tavaszi szellők lágy lehellete; amikor szeme megakadt a téli álmából ébredező természet öltözködésén.

Csöppnyi, pufók karocskájával rákönyökölt a Göncöl-szekér rúdjár. Onnan figyelte, miként incselkedik az aranyló égi labda Erdőország lakóival.

Hol a fák koronája közül látta felbukkani, majd bokrok aljáról kandikált elő. Szapora léptekkel járt a zöld pázsiton, még mókusékhöz is benevetett a faoduba és méhecskével, tarka lepkével, szitakötővel bujóskazkodott.

Hogy hancurozásától fű, fa, bokor elpilledt, méhecske, lepke, szitakötő cserjék árnyékába húzódt, Mályvácska játékszere továbbállt.

A hajnalpirosruhás apró angyal belekapaszkodott az égi szekér rúdjába, hogy utánanézzon, vajjon merre vette útját? De amint a szédítő magasból szétekintett, egyszerűen megfejtkezett róla. Ibolyakék szeme tágra nyílt és rózsaszíromnyi két kezecskéjét összecsapta, úgy elcsodálkozott.

Túl, a kanyargó ezüstös szalagon, — amely úgy bodrozódott, akár vasárnapi rokolya fehér fodra templombasiető lányokon — szelid lankások fölött, valahol a szedresi határban, messzi tengeren túlról vándor szárnyasereg ereszkedett alá a kéklő magasból. Egy darabig kíváncsian keringtek a mocsári gólyahírrel hímzett, tavaszi ünneplőjébe bújt sziget fölött, majd hirtelen nekivágtak alvégnek és felvégnek, ellették a kertek fáit, házak tornácára is berepültek, míg végre letelepedtek háztetőik peremére, hogy megpihenjenek. Fáradtak voltak. Nem csoda. Nagy utat jártak meg, amíg hazaértek. Boldogan tekingettek széjjel. Azután nekiláttak, hogy leverjék magukról a hosszú út porát. Először sötétkék ködmönkéjükét hozták rendbe, majd patyolatfehér mellényük is ragyogó tiszta lett. Ahogy elkészültek, ficserkélve köszöntek el egymástól és nekivágtak ki-ki régi otthona felé.

A falu hirtelen megélnékült. Pirosmuskátlis, tarkapetuniás ablakú, fehérre meszelt takaros házikókból innen is, onnan is, boldog gyermekhad verődött össze. Hivogatólag integettek a magasba és egyre találgatták, vajjon kihez térnek vissza, régi megszokott fészükre.

Kiss Mári és Gyuri is kint állt a kertajtóban. Szívszorongva várták az érkezőket. Talán csak megjönnek hozzájuk is? Hiszen náluk minden madár otthonra talált. A fészekre is gondjuk volt. Nincs annak semmi baja. Gyuri még deszkát is vert alája, hogy a felhővel, hóval bírkózó, süvítő szél kárt ne tegyen benne.

De Villásfarkúék nem sokáig vártak magukra. Mári is, Gyuri is csakhamar észrevette őket házuk fölött a

búzavirágkék ég alatt, amint nagy ívben, cikázva szálltak az eresz alá.

Veréb anyó éppen a tornácra ólalkodott. Több se kellett neki. Hanyatt-homlok sietett ki erdőre-mezőre hírül vinni a nagy ujságot.

Jöttek is seregestől; harkály szomszédék és cinkecsaládék, vörösbegy és feketerigóék, bóbítás pipiske meg a kis ökörszem.

Harkály szomszéd uram néhányszor megkopogtatta a tornác faoszlopát, csendet kért, mert feketerigóék családfője üdvözlő énekébe akart kezdeni.

Máris köszörilte torkát és dalra nyitotta csőrét, amikor Veréb-anyó odafurakodott Villásfarkúék közelébe és éktelen lármával mondókájába kezdett. Olyan hadarást vitt végbe, hogy »madár legyen a talpán«, aki megértette. Úgy belemelegedett mondanivalójába, hogy az »Isten hozott« is kimaradt belőle.

Mert el kellett mondania, hogy harkály szomszédék két háznál is étkeztek a hideg télen. Pedig jól tartották őket. Azt is elkotyogta, hogy Kiss Gyuri szép, színesre festett madárházikót készített, nem is egyet! Még Apáti-pusztából is csodájára jártak. Beszámolt arról is, hogy Kiss Mária naponként dióbélből füzért aggatott a tornácra, és a szalonna sem hiányzott mellőle. Meg kellett tudni Villásfarkúéknak azt is, hogy a szalonnát Varjúék nem egyszer megdézsmálták. Igaz ugyan, attól a kis falattól »felkophatott volna a csőrük«, ha a jószívű Bertalan néni nem gondoskodik főtt krumplival a mindig éhesen károgó csapatról.

Szép sorjában elcsiripelte, hogy a madáretetők dúslakodtak a jobbnál-jobb esésekben. Gondja volt erre Deli Gyulának, aki a zimankós, téli délutánokon hóval, faggal nem törődve, füttyörészve járta be a határt és gondoskodott az éhezőlkről. Fínom napraforgó- és kendermagból soha sem fogytak ki. Mindig terített asztal várta Madárország itthonmaradt népét. Őket — már mint Verébéket — kövér búzaszemmel etette Deli Gyula, a falu dalos pacsirtája. Torkos csemetéi nem egyszer rontották el vele zuzájukat. Mindenki ehetett, ihatot bőven, mert nem volt ház, ahol nem látták szívesen. Csak az élehetetlenek jártak rosszul. Ott vannak vörösbegyék. Hiába tettek Máriék az ablak közé langyos vízcsekét, nem merészkedtek odáig. Bezzeg Cinke apóék jót húztak belőle. Hát még feketerigóék. Milyen otthonosak voltak a tornácra! Mindig a konyhaajtóban settenkedtek. Jutott is nekik a levesben főtt sárgarépából és petrezselyemből, krumpliból és kalarábéból. Néhanapján még hús is került asztalukra. Pipiskéék seregestől lepték el az utakat. Vígán lakmároztak ők is a sok jóból. Léptek zajára, gyermekek közeledtére bizony nem rebbentek fel. Oda se neki, tovább falatoztak. Csak ne lett volna olyan hideg. Sokat fáztak ám! Maga sem tudja miért, Szél úrfi mindig rajtuk töltötte ki haragját. Dúlt-fúlt. Felborzolta tollgunyájukat. Majd megvette az Isten hidege mindannyiukat. Horváth Julisnak még a könnye is kicsordult, úgy megsajnálta bokrokra gubbaszkodókat.

Szállásuk is volt. Eleinte ők — Verébék — a padlás nyílásaiban húzódtak meg éjszakára; de nem igen volt nyűkre. Egy bagoly- meg egy denevércsalád vette be magát a szomszédos résekbe. Így azután továbbálltak. Szerencsére olyan éjjeli menedékre találtak, hogy fedelmi lakásnak is beillett. Csak ne zavarta volna meg álmukat Rongyos, a borzas házörző. Volt úgy is, hogy egész éjjel szakadatlanul ugatott. Egyízben Veréb-apó utánanézett a dolognak, miért méltatlankodik a borzasbundájú? Hát Uramfia, a kerítésen túlról Ravaszdi Róka

uram sandítgatott be. Látogatóba készült Kendermagosékhoz. Fájt a foga egy kis csirkepecsenyére. De Rongyosnak gondja volt rá, hogy bele ne harapjon.

Verébanyó csőréből ömlött a csiripelés. Azt azonban elhallgatta, hogy a nekik hintett búzaszemmel nem elégedtek meg. Verébcsalád bizony megdézsmálta mások ebédjét és vacsoráját is. Egy-egy napraforgómagért nem egyszer össze is verekedett a híres verébbad.

Arról sem szólt, hogy a padlásnyílásból hová költöztek. Ám Villásfarkú mama azonnal, amint megérkeztek, észrevette, hogy fészke szélére szállt. Szólt is Villásfarkú apjuknak iziben, mert elutazásuk előtt rendbehozta házuk táját. Most meg olyan nagy a felfordulás benne; mintha csak a tatárok jártak volna erre. Tudta mindjárt, honnan fúj a szél? Ott maradt a sok áruló jel. Tele volt Villásfarkúék kis fészke verébtollal és pihével. Ismeri Verébasszonyság hebe-hurgya természetét. Mindig a szomszédokat járja hírekkel és közben nem ér rá rendben tartani hajlékát, gondozni csemetéit. Ezek, szegénykéek anyjokkal olyan ágrólszakadtak. De talán ő maga sem tehet róla. Megértően nézett össze Villásfarkú párjával. Hiszen őt is csak a Mindenható teremtette. Hibájával is szeretnie kell, mert madártársa és éppen olyan hasznos tagja a szárnyas társadalomnak, akár bármelyikük. Verébanyó talán reggelig sem hagyja abba mondókáját, ha nem veszi észre Verébbapót az almafa egyik ágán fínom falattal csőrében. Nosza, ott hagyta az üdvözlőket Villásfarkúékkal együtt és máris repült életépárjához osztozkodni a zsákmányon.

Egyszeriben fellélekzett mindenki. Végre szóhoz jutottak. Apróra kikérdezték Villásfarkú apjukot a tengerentúli világ soráról, hosszú útjuk viszontagságairól.

Ezalatt meg Villásfarkú mama hozzáfogott a fészek kitarításához. Serényen és boldogan dolgozott. Hiszen nemsokára hangos lesz kis fészkek az eljövendő fiókák csicsergésétől. Innen repül majd ki a mindennapi falatért és tátja éhes csőrét a sok apróság. Milyen jó lesz gyönyörködni növekedésükben, első szárnypróbálgatásukban!

Észre sem vette, hogy az aranyló labda a dombok mögé gurul, az ég alja meg lángra gyullad tőle. Olyan lett, akár a piros pünkösdirózsa. A tulipánok lent a kertben álomra csukták szirmukat és a faluban Simon Feri a harangot Úrangyalára kondítja.

Villásfarkú apjuk elbúcsúzott szárnyas szomszédaitól és fészkek felé tartott. Párja már kényelmesen elhelyezkedett a tisztára takarított puha fészkekben, ő meg a peremére szállt. Még egyet-kettőt simított csőrével fehér mellényén, majd mind a ketten elszenderedtek.

Mályvácska ugyancsak belefáradt a nézdegelésbe. Sűrűn hunyorgatta álmos szemét és szőkefűrtös fejcskéje egyszer csak lecsuklott a csillagrúdra.

Fenn, a mennyei birodalom halványra vált mennyezetén apró angyalkezek egyre több csillagmécsest gyújtottak, és az Úristen kerekképű, ezüst lámpását is kiaggatta már a ragyogó ég kellőközepébe, de Malývácska még nem került elő. Amikor az Égi Anya aggódva indult keresésére, a kis kószáló már az igazak álmát aludta az öreg Göncöl árnyékában. Lehajolt, hogy karjára vegye, majd nefelejcskéek fátyolába takarta, és édes anyai csókja sem maradt el. Csókjától fényesebbre gyúlt homlokán a csillag, mosoly fakadt angyalajkán. Tudom, álmában is a szedresi határban járt. . .

IVÓKÚRÁK

A RUDAS GYÓGYFÜRDŐ PARKJÁBAN FELTÖRŐ

Hungária, Attila és Juventus

GYÓGYFORRÁSOK VIZÉVEL

A HUNGÁRIA ÉS ATTI LA KÉNESFORRÁS

gyomor-, bélmegbetegedések, epe-, máj- és vesebántalmak gyógykezelésére kiválóan alkalmas

A JUVENTUS RÁDIUMFORRÁS

testi és szellemi kimerülés, korai előregedés, véredényelmeszesedés kezelésénél igen jó eredménnyel használható

RÉSZLETES FELVILÁGOSÍTÁST NYUJT:

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS GYÓGYFÜRDŐINEK
ÉS GYÓGYFORRÁSAINAK IGAZGATÓSÁGA

BUDAPEST, XI., KELENHEGYI-ÚT 4

A BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROSI

ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTBEN

ÁLLANDÓAN SOK A LÁTVÁNYOSSÁG ÉS SZÓRAKOZÁS!

Az állatok enyhébb időben a szabad kifutókban, télen pedig az állatházakban láthatók. A kert területén: akvárium (tengeri és édesvízi állatokkal), kígyóház, pálmaház és terrarium, lovaglópálya, kocsizás. Két vendéglő, tejcsarnok. Az egész kertben szabad fényképezés

BELÉPŐDÍJ:

felnőtteknek 1-20 P, vasárnap 90 fillér

10 éven aluli gyermekeknek 60 fillér,

vasárnap 50 fillér

A Természet

A SZÉKESFŐVÁROSI ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT TERMÉSZETTUDOMÁNYOS

KÉPES FOLYÓIRATA

LEGJOBB TANÁCSADÓJA, OKTATÓJA ÉS SZÓRAKOZTATÓJA
A TERMÉSZET MINDEN BARÁTJÁNAK ÉS KUTATÓJÁNAK

Megjelenik minden hó 15.-én

Előfizetési ára egész évre 10 pengő

Egyes szám ára 90 fillér

MUTATVÁNYSZÁMOT KÍVÁNATHA BÁRKINEK INGYEN KÜLD A „TERMÉSZET” KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, XIV. ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT